

## ULUSLARARASI BARIŞ VE GÜVENLİĞE KARŞI TEHDİT OLARAK ULUSLARASI TERÖRİZM

Prof. Dr. Jale CİVELEK\*

### Giriş

Uluslararası terörizm her ne kadar yeni bir tehdit şekli olmasa da, bugün uluslararası topluma karşı çok önemli çapta bir tehdit oluşturmaktadır. 11 Eylül saldırıları kimsenin terörden muaf olamayacağını gösterdi. Nitekim Güvenlik Meclisi 11 Eylül den sonra, 12 Kasım 2001 tarihinde kabul etmiş olduğu 1377 sayılı kararında, uluslararası terörizm faaliyetlerini 21.yüzyılın, barış ve güvenliğe karşı en ağır tehditi, devletlere ve insanlığa karşı meydan okuma olarak nitelemiştir.

Uluslararası hukukun, yeni hukuki yöntemler yada mevcut evrensel yetki ilkesini geliştirerek, terörist faaliyetlere karşı çözüm bulup bulamayacağı sorusu giderek önem kazanmaktadır. Sorunun çözümü, bugünkü mevcut kolektif güvenlik sisteminin uluslararası terörizme cevap verebilecek düzeyde olup olmadığı sorusuna verilebilecek yanıtta aranmalıdır.

B.M.Andlaşmasının 2/4.maddesi, bu açıdan doktrin alanına yeni yorumları da beraberinde getirmektedir. Nitekim bunun sonucu olarak 2/4.madde, uluslararası ilişkilerde genel olarak B.M.amaç ve ilkelerinin yerine getirilebilmesi söz konusu olduğunda, kuvvete baş vurulmasını yasaklamayacaktır. Böylece insani nedenlerle, ya da insan hak ve özgürlüklerinin korunması yahut Güvenlik Meclisi kararlarına saygı gösterilmesinin sağlanması söz konusu olduğunda, devletlerin kuvvete başvurması, bu maddede ki yasakla uyum sağlayacaktır<sup>1</sup>. Böyle olunca Güvenlik Meclisinin kuvvete başvurulması konusundaki temel rolü tartışma konusu olmaktadır. Sonuçta meşrû müdafaa kavramı, barışın tehditi hali dışında ön plana çıkarılmaktadır.

\* Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi.

<sup>1</sup> Birleşmiş Milletler Andlaşması 2/4. madde: "Teşkilatın üyeleri, milletlerarası münasebetlerinde gerek herhangi başka devletin toprak bütünlüğüne veya siyasi bağımsızlığına karşı, gerek B.M'lerin amaçları ile telif edilemeyecek herhangi bir surette tehdide veya kuvvet kullanılmasına başvurmaktan kaçınırlar". B.M. Andlaşmasının metni için. Aslan Gündüz: Milletlerarası Hukuk, Temel Belgeler, Örnek Kararlar. s. 8, Geliştirilmiş 3. Baskı, Beta, 1998.

Bugün gelinen noktada Uluslararası Hukukun, uluslararası barış ve güvenliğe karşı oluşan yeni tehditler ki, bunların başında terörizm gelmekte, çözüm bulabilme konusunda ki durumu önemlidir. Nitekim uluslararası barış ve güvenliğin korunmasından sorumlu olan olan Güvenlik Meclisinin, Soğuk Savaş döneminin sona ermesi ile faaliyetleri de artmış görünse dahi, emrindeki mevcut olanaklar sınırlı kalmaktadır.

B.M.Andlaşması Güvenlik Meclisine, silahlı güç kurabilme yetkisi tanımış olsa da, meşrû müdafaa hali bir yana, emrinde herhangi bir güç bulunmamaktadır. Bu durumda Güvenlik Meclisi üye devletlerin kurdukları koalisyon güçlerine dayanmak gereğini hissetmişse de, bununda sakıncaları yaşanmıştır. Zira bu güçler bir süre sonra, kendileri karar verme hakkı iddiasında bulunarak, Güvenlik Meclisini bazı krizlerde arka plana itip, meşrû müdafaa kavramını genişletilmiş yorum konusuna yapmalarına neden olmuştur. Bu durum ise, Güvenlik Meclisinin sorumluluklarını yeterince yerine getirememesi halinde, kollektif güvenlik sistemini tehdit eder hale getirmiş olmaktadır.<sup>2</sup>

Terörizmin genel kabul görmüş bir tanımı bulunmasa da, uluslararası toplum tarafından güvenliğe karşı tehdit olarak nitelendirilmiştir. Nitekim B.M.Genel Kurulu, terörizmin uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden bir insanlık suçu olduğunu bildirmiş; Güvenlik Meclisi de aynı konuda az sonra çalışmamız esnasında inceleyeceğimiz kararları kabul etmiştir.<sup>3</sup> Bu tespitin önemli yönü, bu nitelemenin B.M.Andlaşmasının VII. Bölümünün hükümlerinin uygulamaya geçirilmesine olanak tanınmasıdır.

Güvenlik Meclisinin terörizm faaliyetini bir tehdit olarak kabul etmesi, siyasi bir nitelendirme olup, hukuki nitelik içermez. Nitekim bu nedenledir ki, barış ve güvenliğin tehditi ve saldırı fiili, bazı durumlarda her ikisi de aynı fiil gibi nitelendirilmiş; hatta Güvenlik Meclisinin 12 Eylül 2001 tarihinde ki 1368(2001) kararından da böyle bir anlam çıkarmak mümkündür.<sup>4</sup>

Uluslararası toplumda yaşanan bazı gelişmelerin ışığında, bazı hukuki kavramların geniş, gelişen (evolutive) yorumu yapılmıştır. B.M.Andlaşması da

<sup>2</sup> Les Nouvelles Menaces contre la Paix et la Sécurité Internationales Editions Pédone 2004, Préface de Jean Marc Thouvenin, s. 1-3.

<sup>3</sup> Genel Kurul da, uluslararası terörizmi, uluslararası barış ve güvenliğe karşı bir tehdit olduğu gibi, insanlığa karşı bir suç olarak nitelendirmiştir. GA/SM/274, 9 Ekim 2001. in: age. s. 9.

<sup>4</sup> Les Nouvelles Menaces contre la Paix et la Sécurité Internationales, a.g.e. s. 9 ve 1368 kararının 1. paragrafında Güvenlik Meclisi, 11 Eylüldeki "terrorist saldırıları"(attaques terroristes) kınadıktan sonra, bu fiilin her uluslararası terör fiili gibi, uluslararası barış ve güvenliğe tehdit oluşturduğunu ifade etmiştir. S/RES/1368(2001).

böyle yorumlanarak, tanımı yapılamamış fiiller bu durumda, günün koşulları içerisinde yorumlanarak , uygulanmak istenmektedir. Böyle bir durumda tanımı kesin olarak yapılamamış olan terörizm ile saldırı fiilini aynı seviyede kabul etmek, her seferinde kuvvete başvurulması için bir bahane olarak kullanılma riski taşıyacaktır. Bu durumda uluslararası terörizmi, uluslararası barış ve güvenliğe karşı tehdit kavramı ile eşdeğer kabul etmek daha güvenli bir davranış olacaktır. Nitekim bugün meşrû müdafaaanın, terörizme karşı etkin bir cevap olmadığı açıkça ortaya çıkmıştır. Örneğin Afganistan da kuvvete başvurulduktan sonra terörist faaliyetler sona ermedi. Nitekim Güvenlik Meclisi de başka yöntemlere ihtiyaç duyulduğuna işaret etti ve terörizmin finansman kaynaklarının önlenmesi ve ulusal alanlarda yeterli mücadelenin yapılması ve bunların güçlendirilmesine ilişkin ne gibi davranışlarda bulunulacağını 28 Eylül 2001 tarihli 1373 sayılı kararında ifade etti.<sup>5</sup>

Bu nedenle önce uluslararası toplumun uluslararası terörizme karşı harekete geçmesini; uluslararası terörizm mağduru bir devletin nasıl kuvvete başvurabileceğini; terörizm ile mücadeleyi uluslararası hukuk bağlamında inceleyerek, uluslararası barış ve güvenliğe karşı tehdit oluşturan terörizmin, Uluslararası Hukuk alanında ve B.M. de nasıl bir tehdit unsuru olarak algılandığını ortaya koymaya çalışacağız.

### **1- Uluslararası Terörizme Karşı Uluslararası Toplumun Harekete Geçmesi:**

Uluslararası toplum, 11 Eylül 2001 olayı ile uluslararası terörizmi, uluslararası barış ve güvenliğe karşı önemli bir yeni tehdit olarak algıladı. Bu saldırı sanki, B.M.Andlaşmasının 2/4 maddesinde yasaklanan devletlerarasında saldırı fiili şeklinde kuvvete başvurulması durumu ile bir benzerlik taşıyordu.

Nitekim, klasik uluslararası hukuk, devletlerarası ilişkilere sınırlıdır . Bu olay neticesinde egemen devletlerarası ilişkilere uygulanmak üzere tasarlanan B.M.Andlaşması sistemi ile, devletlerarası nitelikte olmayan guruplardan kaynaklanan tehdit arasında fark ta açıklık kazandı.

Yukarıda söylemiş olduklarımıza açıklama getirmek gerekirse: 11 Eylül uluslararası toplum tarafından el-Kaide gibi hükûmet niteliği olmayan bir birimin gerçekleştirmiş olduğu bir terörist hareket olarak karşılandığından, Güvenlik Meclisinin 1368 kararı ve bu kararı tamamlayan 1373 sayılı kararlarında da teyid edildi.

<sup>5</sup> les Nouvelles Menaces contre la Paix et la Sécurité Internationales, a.g.e., s. 12 ve 28 Eylül 2001 tarihli 1373(2001) kararı, S/RES/1373(2001).

B.M.Andlaşmasının VII.Bölümünün uygulanabilmesi üzere 28 Eylül 2001 tarihinde kabul edilen 1373 sayılı karar, terörizme karşı gerçek bir hareket programı niteliği kazandı. Zira karar , spontane bir şekilde ve detaylı olarak bütün devletlerin terörizme karşı özen göstermelerinin zorunlu olduğunu tespit eden bir belge oldu.<sup>6</sup>

Güvenlik Meclisi bu kararı ile, B.M.üyesi devletlere zorunluk getirerek, B.M.Andlaşmasının VII Bölümüne doğrudan uyan bir davranışta bulunarak, uluslararası toplum adına hareket etmiş oluyordu. İncelendiklerinde gerek 1368 ve gerek 1373 sayılı kararlar kuvvete başvurulmasına ilişkin kesin müsaade veren belgeler değildir. Her iki metin , B.M.Andlaşmasına göre meşrû müdafaa hakkına bağlı olarak, ferdi yada kollektif hareket edileceğini ifade etmektedir<sup>7</sup>. Daha sonra A.B.D ve onunla hareket eden ülkelerin Taliban rejimine ve el-Kaide'ye karşı kuvvete başvurmaları bir çok soruyu da beraberinde getirdi.

Terörizmin uluslararası alanda genel bir tanımı olmadığı halde, 1368 ve 1373 kararları her uluslararası terörizm faaliyetini, uluslararası barış ve güvenliğe karşı tehdit ile özdeşirmiştir.<sup>8</sup>

Güvenlik Meclisinin B.M.Andlaşmasının VII. Bölümüne dayanarak Körfez Savaşında kabul ettiği 678 sayılı kararındaki formüle dayanarak, B.M.üyesi devletlere kuvvete başvurma yetkisi vermiş olduğu düşünülse de , gelişmeler böyle olmamıştır. A.B.D, oluşan kuvveti B.M.'in kontrolüne vereceğine, meşrû müdafaa hakkına genel bir gönderme çerçevesinde kalarak kendine mal etmiştir.

B.M.Andlaşmasının amacı uluslararası ilişkilerde kuvvete başvurulmasını Güvenlik Meclisinde merkezileştirmektir. Bu olaydan sonra, meşrû müdafaya başvurulmasının teamüle dayanarak ve onunla sınırlı olarak Güvenlik Meclisi uygulaması olduğu düşünülmesi istenmiştir. Oysa meşrû müdafaa hakkı, kuvvete başvurulması ilkesinin istisnasıdır ve sınırlıdır<sup>9</sup>

<sup>6</sup> Pierre Marie Dupuy:La Communauté et le Terrorisme, s. 36 in:Les Nouvelles Menaces contre la Paix et la Sécurité Internationales, Pédone 2004

<sup>7</sup> Pierre Marie Dupuy, a.g.m., s. 237

<sup>8</sup> 12 Eylül 2001 tarihinde kabul etmiş olduğu 1368(2001) sayılı kararında Güvenlik Meclisi, B.M. amaç ve ilkelerini hatırlatarak, uluslararası terrorist hareketlerin neden olduğu uluslararası barış ve güvenliğe karşı tehditlere karşı her türlü vasıtaya başvuracağına dair kararlı olduğunu ve B.M. Andlaşmasına uygun olarak ferdi yada kollektif meşrû müdafaa hakkına dayanarak, uluslararası toplumun terrorist faaliyetleri önlemek bu konudaki çabaları artırmak üzere işbirliğinde bulunmaya ve terörizme karşı andlaşmanın uygulanması için çaba gösterecektir. S/RES/1368(2001)

<sup>9</sup> Uluslararası Adalet Divanınının 1986 Nikaragua kararı böyle ifade etmektedir. Şöyle ki, UAD, bir ülkenin başka bir ülkeye gönderdiği silahlı çete saldırıları, eğer düzenli

Meşrû müdafaa, hukuki anlamda, bir devletin başka bir devlete karşı bulunduğu bir davranıştır. 11 Eylül meselesinde, el-Kaide bir devlet, bir uluslararası hukuk kişisi gibi yada terörist faaliyeti Taliban rejimi altındaki Afganistan yapmış gibi olmakta. El-Kaide devlet yada uluslararası hukuk kişisi olmadığına göre, A.B.D ve müttefikleri mücadelelerinde Taliban ile el-Kaide'yi aynı kabul etmiş oldular. Bu tutum Afganistan'a karşı yürütülen askeri hareketi ve el-Kaide'nin gayri meşrû davranışlarını, Afganistan'a karşı ileri sürülebilen bir mesele gibi ortaya koymuş oldu; ayrıca uluslararası terörist Bin-Ladin, sanki Molla Ömer rejiminin ajanı imiş gibi bir karışıklık ta ortaya çıkmış oldu.<sup>10</sup> Burada hatırlatılması gereken önemli bir husus ise Taliban rejiminin teröristlere yardımda bulunarak arka çıkması, zaten uluslararası alanda meşrû olmayan bir davranıştır ve zaten kendi başına bir saldıdır. Nitekim Mart 2003 tarihinde Irak'a karşı davranışta bulunan A.B.D ve İngiltere, Saddam rejiminin terörist faaliyetleri destekleyerek saldırı fiilinde bulunduğu savını ortaya koymamışlardı. "Dolaylı saldırı", "önleyici meşrû müdafaa" gibi kavramlara yapılan göndermeler, uluslararası uygulamada kabul görmemiştir.

Sonuçta, B.M.Hukukunda ve teamül hukukunda meşrû müdafaa doğal bir hak olarak, istisnai bir haktır. Bu hakka başvurulması halinde, yapılan saldırı ile orantılı olmalıdır. Saldırı fiili yapan devlete yönelik olmalı; zaman ve yer bakımından da sınırlı olmalıdır.

Meşrû müdafaa'nın B.M.Andlaşmasında kabul edilmiş olduğu biçim dışında uygulanması – 2003 te Irak'ta meydana gelen olayda ki gibi – tehdit anlamına gelir. Nitekim A.B.D ve İngiltere'nin Mart 2003 tarihinde Irak'a karşı girişmiş oldukları tek taraflı askeri müdahalenin uluslararası toplum tarafından desteklenmemiş olması, ileride gene meşrû müdafaa'nın B.M.andlaşmasına uygun yorumuna dönüleceğine işaret eder.<sup>11</sup>

Uluslararası toplumun terörizme karşı tutumu ancak çok taraflı işbirliğinin güçlendirilmesi ile mümkündür.

orduların saldırıları ile aynı güçte ise, B.M. Andlaşmasının 51. maddesine göre, "silahlı saldırı" kabul edilmeli. Aslan Gündüz, age., s. 53.

<sup>10</sup> Devletin uluslararası sorumluluğuna ilişkin sözleşme tasarısında, uluslararası hukukta bir kişi yada gurubun davranışının devlete karşı ileri sürülebilmesi için bu kişi yada kişi gurubunun devletin kontrolü, bilgisi ve talimatıyla davranıyor olması gerekir (8.mad). in: Obligations Multilatérales et Droit Impératif et Responsabilité Internationales. Sous la direction de Pierre Marie Dupuy. Editions Pédone 2003, s. 268.

<sup>11</sup> "B.M. Örgütünün kendilerini koruyamadığını gören devletler, meşrû müdafaa, davet edilme, vatandaşını koruma, andlaşma hükmüne göre hareket etme gibi kavramların şemsiyesi altında tek yanlı kuvvet kullanmaya başlamışlardır". Aslan Gündüz: "Milletlerarası Terörizm ve Milletlerarası Hukuk" in: Marmara Üniversitesi Uluslararası Stratejik Araştırmalar Merkezi 2000-2001 Konferanslar serisi, Sayı III-IV, s. 60-62.

## 2- Güvenlik Meclisinin VII.Bölüm Kapsamından Yaklaşımı

Yukarıda uluslararası toplumun, uluslararası terörizm fiiline karşı özellikle B.M. bünyesinde nasıl tepki gösterebildiğine ilişkin açıklamalarda bulundu. Şimdi de Güvenlik Meclisinin yakalaşımını VII.Bölüm çerçevesinden değerlendirmeye çalışacağız.

11 Eylül olayını müteakiben Güvenlik Meclisinde kabul edilen 1373 sayılı kararda artık uluslararası terörizmin uluslararası barışı tehdit ettiği konusu tereddütsüz kabul görmüştür.

11 Eylül'den önce uluslararası alanda birçok davranış uluslararası barış ve güvenliğe karşı bu denli bir tehdit olarak algılanmamıştı.Hatta Güvenlik Meclisi şu veya bu şekilde bazı tehdit iddialarını, tehditin oluşmamış olduğu gerekçesi ile ret etmişti.<sup>12</sup>

Terörizmin tarifine ilişkin genel olarak kabul görmüş genel bir tanım bulunmadığından, bazı durumlarda şiddet ile terörizm kavramlı birbirine çok yakın kavramlar olarak durduklarından, eş anlamda algılanmıştır.<sup>13</sup>

Güvenlik Meclisi kararı ile uluslararası terörizmin barış ve güvenliği tehdit eden bir fiil olduğu daha önce Lockerbie meselesinde kabul etmiş olduğu kararında kullanılmıştı.<sup>14</sup>

Sonuçları itibariyle, uluslararası barış ve güvenliğe karşı tehdit söz konusu olduğunda, kuvvete başvurulabilmesi B.M.Andlaşmasının 42. maddesine göre öngörülebilecekti. Ama sadece Güvenlik Meclisinin her olay için 39.maddeye uygun olarak ve Güvenlik Meclisi kararı ile 42. madde tedbirlerine başvurulmasına dair kararı ile olacaktı. Böyle bir durum ile karşılaşan ülke , terörist harekete karşı kuvvete başvurabilecekti.

Güvenlik Meclisi 1995 te Adis Abeba da Mübarek'in katledilmesi; 1998 de Kenya ve Tanzanya'da A.B.D büyükelçiliklerine saldırılar; 1999 da Taliban'ın Bin Ladin'i iade etmeği ret etmesi dolayısı ile kabul etmiş olduğu kararlarında, uluslararası terörizmin barış ve güvenliğe karşı davranış oldu-

<sup>12</sup> Güvenlik Meclisi örneğin Entebe baskını ve 1979 Tahran'daki rehineler olaylarında olduğu gibi.

<sup>13</sup> Terörizmin çeşitli tanımları yapılmaya çalışılmıştır. Bunlardan 1989 La Haye Akademisi derslerinde UAD yargıcı Guillaume'un yapmış olduğu tanım, Genel Kurulun 12 Aralık 2000 55/158 tavsiyesinde yapılan tanıma en yakın olanıdır. Alain Pellet:L'Etat Victime Peut-il Recourir à la Force Armée. S.95-98 in les Menaces Contre la Paix et la Sécurité Internationales. Pédone 2003.

<sup>14</sup> 21 Ocak 1992 tarihli 731(1992) kararında.

ğunu açıkça belirtmiş ve bu fiilleri doğrudan Libya, Sudan, Afganistan'nın işlemiş olduklarını ifade etmiş; bununla birlikte kuvvete başvurulmasını ise kararlaştırmamıştı.<sup>15</sup>

Nitekim 28 Eylül 2001 tarihli 1373 (2001) sayılı kararında ki tutumu da bu saydığımız kararlarındakinden gene farklı değildir. Söz konusu bu karardaki yenilik, genel olarak ve her türlü uluslararası terörizm faaliyetinin barış ve güvenliğe karşı tehdit oluşturduğunun ifade edilmiş olmasıdır. Ayrıca B.M.Andlaşmasına uygun olarak mücadele edilmesi gerektiği ifade edilmiştir; yani B.M.Andlaşması dili ile, kuvvete başvurma ihtimali de buna dahil olarak, saklı tutulmuştur. Dolayısı ile Güvenlik Meclisi daha sonra kabul etmiş olduğu birçok kararında, kuvvete başvurulmasına dair açıkça ne karar vermiş, ne de müsaade de bulunmuştur. Diğer bir deyişle 1373 sayılı karar, terörist fiile maruz kalan ülkeye, belirli, açık ve kesin müsaade olmaksızın, kuvvete başvurma yetkisi tanımamıştır.

Biraz daha açıklayacak olursak, bir ülke uluslararası terörist fiile yada tehdiye karşı, B.M.Andlaşmasının VII.Bölümü kapsamında kaleme alınan kolektif güvenlik mekanizması çerçevesinde, VII.Bölümün içeriğine uygun olarak harekete geçecek olan Güvenlik Meclisinin kabul edeceği karar çerçevesinde ve müsaade ettiği takdirde kuvvet kullanabilecektir.

VII.Bölümde yer alan meşrû müdafaa hakkına ilişkin 51.madde ise, ancak bir B.M.üyesi devletin silahlı şiddete maruz kaldığı zaman kullanacağı bir hak olup, barışa karşı tehdit kavramından farklı bir kavramdır. Yani böyle bir durumla karşı karşıya kalan bir B.M.üyesi devletin kuvvete başvurabilmesinin haklı olabilmesi için, terörizme dair fiilin, silahlı saldırı niteliğinde olması gereklidir.<sup>16</sup>

Nitekim Güvenlik Meclisi 1368 sayılı kararında, terörist saldırıları, doğal hak olan meşrû müdafaa hakkına bağlamış ve bu saldırıları 51.madde kapsamında silahlı saldırı olarak nitelemiştir.<sup>17</sup>

<sup>15</sup> Alain Pellet, a.g.m., s. 96-97.

<sup>16</sup> Alain Pellet, a.g.m., s. 99. 51. madde: "İşbu Andlaşmanın hiçbir hükmü, Birleşmiş Milletler Üyelerinden birinin silâhlı bir saldırıya hedef olması halinde, Güvenlik Meclisi milletlerarası barış ve güvenliğin muhafazası için lüzumlu tedbirleri alınca-ya kadar, tabii olan münferit veya müşterek müdafaa hakkına hanel getirmez. Bu meşrû müdafaa hakkını kullanarak Üyelerin aldığı tedbirler derhal Güvenlik Meclisine bildirilir ve Meclisin işbu Andlaşmaya dayanarak milletlerarası barış ve güvenliğin muhafaza ve iadesi için lüzumlu göreceği şekilde her an hareket etmek yetki ve ödevine hiçbir veçhile tesir etmez" demektedir.

<sup>17</sup> 1368(2001) sayılı kararında Güvenlik Meclis "... Reconnaissent le droit inherent à la légitime défense individuelle et collective conformément à la Charte.." ifadesini kullanmıştır.

Eleştirilere konu olan bu kararda: bir yerde 11 Eylül saldırılarının silahlı saldırı oluşturduğu belirtilirken; kararın başka bir yerinde uluslararası terörizmin, uluslararası barış ve güvenliğe karşı tehdit oluşturduğunu belirtilmiş; daha sonra silahlı saldırı fiili kavramı devletlerarası ilişkileri kapsayan bir kavram olduğundan, bu kavramın bu eylemi gerçekleştiren herhangi bir devlete atfedilmemiş olduğu bu durumda, bunu bu şekilde imiş gibi kullanarak geniş tutulmuş olması eleştirilmiştir<sup>18</sup>. O halde bir devlete karşı yöneltilen terörist hareketler ancak silahlı saldırı olabilir. Bu durumda bir devletin terörist hareketin arkasında olması söz konusu ise, örneğimizde ki durumda bu, Afganistan Talibanları mıdır diye sorulmuştur.

Güvenlik Meclisi 1368(2001) kararındaki sonraki dört ay boyunca B.M. Andlaşmasına rağmen gerekli tedbirleri kabul etmekte gecikti ve 16 Ocak 2002 tarihinde 1390(2002) sayılı kararını kabul ederek, VII.Bölüm çerçevesine giren zorlama tedbirlerini kabul etti. Böylece mağdur ülkenin meşrû müdafaa hakkına başvurabilme iddiasına son vermeğe açıklık kazandırdı. B.M.Andlaşmasının VII.Bölümüne dahil edilen 1368 sayılı kararı, bazı tereddütlere neden olsada, bu karar ile kurulmak istenen uluslararası yardım gücünün 41 ve 42.maddeler kapsamında tedbir olarak kabul görmesi konusu tereddüt yaratmıştır. Bununla beraber, Güvenlik Meclisi 1390(2002) kararında geçmişteki olaylarda kabul ettiği kararlarını 11 Eylül saldırılarına ilişkin kararlarına ilişkin bu belgede teyit ederek, VII Bölüm çerçevesinde kabul etmiş oldu.<sup>19</sup> Böylece B.M.Andlaşmasının kollektif güvenlik sistemi meşrû müdafaa hakkının devamı niteliğine büründü. A.B.D. sanki meşru müdafaa hakkı devam ediyormuş gibi, Güvenlik Meclisi müsaadesi olmaksızın, 1390 sayılı kararına rağmen, Afganistan da kalmağa devam etti.<sup>20</sup>

Güvenlik Meclisinin müsaadesi ile, terörist saldırı mağduru bir ülkenin güce başvurabilmesi şüphesiz ortadan kalkmamıştır. Nitekim uluslararası hukuk barışa karşı tehdit kavramını genişletmiştir. Soğuk savaş sonrası dönemde, Güvenlik Meclisi uluslararası barış ve güvenliğin korunmasındaki sorumluluğunu kullanarak kendisine sunulan durumlarda barış ve güvenliğe karşı tehdit olarak nitelemektedir(ekonomik, sosyal, insani, ekolojik ko-

<sup>18</sup> 1. paragrafta : "... condamne... les épouvantables attaques terrorists qui ont eu lieu le 11 septembre.... Et considère de tells actes, comme tout acte de terrorisme internationale, comme une menace à la paix et à la sécurité internationales". 5. paragrafta: "...se declare prêt à prendre toutes les mesures necessaries pour répondre aux attaques terrorists du 11 septembre 2001 et pour combattre le terrorisme sous toutes ses formes conformément à ses responsabilité en vertu de la Charte..".

<sup>19</sup> Dar-es-Salem, Nairobi ve Afganistan kararları gibi.

<sup>20</sup> 16 Ocak 2002 1 tarihli 1390(2002) kararı S/RES/1390(2002). B.M. Andlaşmasının VII. Bölümüne sadık kalarak,1333(2000) sayılı kararında kabul edilen ve empoze edilen tedbirleri sürdürmekteki kararlılığı ifade eder.



nulara giren meselelerde dahil)<sup>21</sup>. Fakat terörizmle mücadelede meşrû müdafaa kavramının abartılı şekilde genişletilmesi için bu durumu kullanmak fena sonuçlar yaratabilir; bu da kolektif güvenlik ilkesinin kötüye kullanılmasına yol açar.<sup>22</sup>

### 3- Terörizm Mağduru Bir Ülkenin Kuvvete Başvurabilmesi

Şimdi de yukarıdaki açıklamalarımızın ışığında, terörizm mağduru bir ülkenin nasıl kuvvete başvurabileceğini ve buna ilişkin koşulları açıklamaya çalışacağız.

Uluslararası terörizm eylemi bugün artık gerek bürünmüş olduğu şekil ve gerek konusu alanlar bakımından, uluslararası barış ve güvenliğe karşı oluşan tehditlerin en büyüğü ve önemlisidir. Ülkelerin ulusal bütünlüğü, ülke dokunulmazlığı ve siyasi bağımsızlığına karşı en önemli saldırıyı oluşturur.

Uluslararası barış ve güvenliğe karşı tehdit kavramı, B.M.Örgütünün kurulmasından beri sürekli gelişen dinamik bir kavramdır; örgütün kurulduğu dönemde tanınan anlamından farklılaşan gelişme gösterdi.Örneğin bazen uluslararası düzenin dengesine bir tehdit olarak algılanırken, bazen de devletin esenliği ve hukuku altında yaşayanların hak ve özgürlüklerine karşı bir tehdit olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bilindiği üzere, B.M.Andlaşmasının kaleme alındığı zaman düşünülemediği ve dolayısı ile de tedbiri alınmamış olan, uluslararası terörizm, çeşitli ülkelerde gizli faaliyet gösteren kolları ve araçları ile organize bir suçtur.<sup>23</sup>

Bugün yeni oluşan tehditlerin en başında gelen uluslararası terörizme karşı uluslararası alanda nasıl karşı konulabileceği Güvenlik Meclisinin 12 Nisan 2001 tarihli 1377 kararında ifadesini bulurken, bu fiilin 21.yüzyılın uluslararası barış ve güvenliğe karşı en ağır tehdit olduğu ifade edilmiştir.<sup>24</sup>

<sup>21</sup> 1390 (2002) sayılı kararda Güvenlik Meclisi, VII. Bölüme uygun hareket ettiğini belirttikten sonra, tedbirleri sıralamaktadır.

<sup>22</sup> Alain Pellet, a.g.m., s. 101-103.

<sup>23</sup> Aslan Gündüz, a.g.e., s. 49.

<sup>24</sup> S/RES/1377(2001) sayılı kararda Güvenlik Meclisi, 21 yüzyılda uluslararası terörizm fiilinin uluslararası barış ve güvenliğe karşı en ağır tehditi oluşturduğunu, insanlığa ve devletlere karşı korku saldırısını, B.M.Andlaşması ve uluslararası hukuka uygun olarak uluslararası terörizm felaketine karşı bütün B.M. üyesi devletlerin, global ve sürekli davranışta bulunmak üzere hareket etmeleri gerektiğini vurgulamıştır. Bu konuda mücadelede bulunan devletlere yardımcı olunacağını ve ülkelerin hangi konularda desteğe ihtiyaçlarının bulunduğunu Terörizmle Mücadele Komitesine bildirmelerini istemiştir.

Hiçbir hukuk kuralına uymayan ve silahlı güce de başvuran teröristlerin, davranışları bugün artık küresel boyutta tehdit oluşturmaktadır. Bu tür fiiller B.M Genel Kurulunun 1974 tarihli şiddetin tanımına ilişkin tavsiyesinin kapsamına da girmediğinden, şiddet fiili olarak ta nitelendirilemez.

B.M.Andlaşmasının meşrû müdafaa hakkına ilişkin 51.maddesinin Fransızca metninde “silahlı saldırı” (agression armée); İngilizce metni ise daha geniş bir anlama gelen “silahlı hücum” yada “silahlı tecavüz” (armed attack) terimlerini kullanmıştır. Nitekim 11 Eylül saldırısında A.B.D kendi ülkesinde bir tür silahlı saldırıya uğradığında, Güvenlik Meclisinin kabul ettiği 1368 sayılı kararında, dolaylı şekilde bu saldırıyı silahlı saldırı-tecavüz olarak niteleyerek kabul ettiğinden, bu tür davranışlar eş anlamlı olaylar olarak kabul görmeğe ve yeni nitelendirmeler olarak belirlemeğe başladı.

Eğer bir “terörist hücum”, “terörist saldırı” ile eş anlamlı olarak kabul edilirse, terörizm mağduru ülke meşrû müdafaa hakkına dayanarak hareket ettiği takdirde, meşrû bir davranışta bulunmuş ve silahlı güce başvurarak meşrû müdafaa hakkının gerektirdiği koşullar çerçevesinde, karşılık vermiş olacaktır. Bu tek taraflı tepki, Güvenlik Meclisinin 51.maddeye göre gerekli tedbirleri kabul etmesine kadar meşrû bir hareket sayılacaktır. Öte yandan bu davranışın meşrû olabilmesi için, meşrû müdafaa çerçevesinde kabul edilen tedbirler ile de uyumlu olmalıdır. Nitekim hatırlayacak olursak, Uluslararası Adalet Divanının 1986 da Nicaragua meselesine ilişkin kararında da böyle ifade edilmişti.<sup>25</sup>

B.M.Andlaşması, uluslararası alanda herhangi bir savaş durumunda meydana gelebilen sorunlara cevap arar. Böyle bir savaş hali ,devletlerden kaynaklanan terörist saldırı durumunda buna karşı meşrû müdafaaada bulunulmasını gerektiren savaştır. Böyle bir durumda meşrû müdafaaaya başvurulmasının meşruiyetini silahlı saldırının koşulu biçimlendirmiş demektir. Ayrıca VII.Bölümdeki bütün seçenekler meşrû müdafaaaya ilişkin kurallar da dahil, Güvenlik Meclisinin tasarrufundadır. Ancak devletten kaynaklanmayan uluslararası terörizme karşı mücadelede, kuvvete başvurulmasının yasaklanmasına ilişkin ilkelere göndermede bulunularak yapılacak davranışlar, yeni bir yaklaşım gerektiren durumlardır.

Devletten kaynaklanmayan uluslararası terörizmle mücadelede, silahlı güce başvurulması zarureti yoktur.

<sup>25</sup> Nitekim her dolaylı kuvvet kullanımını, meşrû müdafaa hakkı tanıyan silâhlı saldırı fiili olarak değerlendirmek gerekmez. Silâhlı saldırının değerlendirilmesinde silâhlı eylemde bulunanların başkibir devlet tarafından gönderilmiş yada devlet adına eylemde bulunmuş olması gerekir. Başka devletten destek gören bu tür silâhlı saldırılar, 51 madde anlamında bir saldırı oluşturmayabilecektir. Sevin Toluner: “Nikaragua’ya karşı askeri ve benzer faaliyetler davasındaki yargı ve meşrû müdafaa hakkı”. in: Türkiye’nin Bazı Dış Politika Sorunları, Beta, 2004, s. 437-478.

Güvenlik Meclisi VII. Bölüme dayanarak gereklilik ve orantılılık ilkesi sınırları kapsamında güce başvurulmasını isteyebilir. Böyle istisnai bir durumda gereklilik ve orantılı olma ilkelerinin nitelikleri göz önünde bulundurularak, terörizm mağduru ülkenin meşrû müdafaa hakkını kullanabilmesi, Güvenlik Meclisinin VII. Bölüme dayanarak makûl bir süre içerisinde gerekli tedbirleri alamamış olması ve diğer bütün gerekli koşullarında bulunması halinde mümkün olacaktır.<sup>26</sup>

Güvenlik Meclisinin uluslararası alanda meydana gelen bazı meselelerde girişimde bulunmadığı, hareketsiz kaldığı dikkati çeker. Uluslararası alanda her ne kadar tam bir görüş birliği sağlanamamış olsa da , yaygın bir gözleme göre, böyle durumlarda güce başvurulması halinde, meşruiyetinin kabul gördüğü anlaşılmaktadır. Nitekim bu yönde kurallar uluslararası hukuk alanında artık harekete geçirilmektedir.

### Sonuç

Uluslararası hukuk kurallarının yazılı hukuka geçirildiği zamanlarda, devlet kaynaklı olmayan uluslararası terörizm kavramı da, uluslararası toplumun ilgi alanı içerisinde yer almıyordu ve uluslararası toplum böyle bir durum karşısında nasıl etkin mücadele verebileceğini bilmiyordu. Bu nedenleri de göz önünde bulundurduğumuzda bazı yazarlar bugün 1945 te benimsenen hukuk kurallarının içeriklerine çok sıkı bağlı kalmadan, silahlı güce başvurulmasına dair temel ilkeler çerçevesine yönelebileceğini, böylece uluslararası hukukun yeni ihtiyaçlara cevap vermede günün koşulları ile uyum sağlayabileceğini, bunu yaparken de gelecekte uluslararası barış ve güvenliğin tesisi ve korunmasına dair kuralların sınırlarının da yerleştirebileceğini bildirmektedir.

Güvenlik Meclisi 12 Kasım 2001 tarihli 1377 sayılı kararında, uluslararası terörizmi bir uluslararası tehdit fiili olarak, devletlere ve insanlığa karşı meydan okuma olarak nitelendirmiştir. 2003 yılında kabul ettiği 1456 sayılı kararında da, devletlerin uluslararası terörizm ile mücadelede uluslararası hukuktan doğan vecibelerine uyarak kabul edecekleri tedbirlerin uluslararası hukuka uyan tedbirler olması gerektiğini vurgulamıştır.

<sup>26</sup> Karl Messen : Le Droit au Recours à la Force Militaire:une Esquisse selon les Principes Fondamentaux . S.123-125. Jean Pierre Quenedec:Les Nouvelles Menaces contre la Paix et la Sécurité Internationales. s. 287-293. in: Les Nouvelles Menaces contre la Paix et la Sécurité Internationales. Pédone 2004.

Meşrû müdafaa hakkına başvurabilmek için, kuvvete başvurmak gerekli ve orantılı olmalıdır. Yani saldırıyı durdurabilmek için, başka çözüm yolu kalmamış; ve saldırıyı durdurup etkilerini kaldırarak ölçüde kuvvet kullanılması anlaşılmaktadır. Alınan tedbirler Güvenlik Meclisine iletilmiş olmalı ve Güvenlik Meclisi kararlarına uyulmalıdır. Hüseyin Pazarıcı, Uluslararası Hukuk, Turhan Kitabevi, 2003, s. 512-517.